



ירושלים	16:01	17:19
ת"א	16:22	17:20
חיפה	16:10	17:18
באר שבע	16:23	17:21

איילון של צהרון

פרשת "חיי שָׁרָה"

בגיל מאה עשרים ושבע שנים, הולכת שרה לעולמה.

"וַתָּמָת שָׂרָה, בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן--בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; וַיָּבֵא, אַבְרָהָם, לְסֹפֵד לְשָׂרָה, וּלְבִתָּהּ." (כ"ג, ב')

אברהם עולה מבאר שבע - שם נתעכב בחזרתו מהעקידה בהר המוריה, אל חברון, כדי לספוד לשרה ולעסוק בקבורתה. הקשו המפרשים, מדוע הכי"ף של **"וּלְבִתָּהּ"** הוא כ"ף זעירא? ומדוע כתוב מקודם "לספוד לשרה" ורק אח"כ "לבכותה", והרי הבכי קודם להספד?

וביאר בעל **"קהלת יצחק"** ע"פ מה שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (פי ל"ב): **"לאחר העקידה בא השטן לשרה וא"ל: "אי שרה לא שמעת מה שנעשה בעולם." א"ל: "לאווי." אמר לה: "לקח אישך הזקן לנער ליצחק והקריבו לעולה והנער בוכה ומילל שלא יכול להינצל" מיד התחילה בוכה ומיללת. ופרחה נשמתה ומתה. בא אברהם אבינו מצאה שמתה, שנאמר "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", מהיכן בא, מהר המוריה".**

ודברים אלה של הפרקי דר"א צרכים ביאור, שהרי ידוע שגם השטן הוא שלוחו של מקום, ומה רצה השטן משרה לאחר מעשה העקידה, מדוע הבעית את שרה?

מבאר בעל **"ילקוט לקח טוב"**: ידוע שעל כל מצוה שאדם עושה מגיע לו שכר; וכנגד זה אם יחטא ויעבור עבירה יקבל את עונשו. ברם, כאשר אדם תוהה על הראשונות, אזי אין הקב"ה משלם לו שכר עבור המצווה כדכתיב ביחזקאל (לג) **"צִדְקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְיָלְנוּ בָיוֹם פְּשָׁעוֹ"**, וביארו חז"ל במסכת קידושין (דף מ, ב), **"דההוא בתוהא על הראשונות"**. כלומר: כשם שהתשובה מוחקת את העבירה - החרטה מעומק הלב עוקרת את העבירה למפרע - הוא הדין כשמתחרט על המצווה שעשה, ונחשב לו כאילו לא עשה.

ולכן, אם אחרי קיום מצווה כלשהי בא אדם לידי ביזיון או להפסד ממוון וכדו', עליו לדעת שמעמידים אותו עכשיו בניסיון, שכן הוא דרכו של היצה"ר שכאשר אינו מצליח למנוע את קיום המצווה, הוא מנסה לגרום שיתחרט אח"כ על המעשה הטוב שעשה ויפסיד את מלא שכרו.

נמצא לפי"ז **שעושי מצוות עומדים בפני שני ניסיונות, האחד קודם עשייה** שאז בא השטן ומנסה בכל מיני דרכים למנוע את עצם קיום המצווה; **והניסיון השני הוא אחרי שגבר על יצרו ועשה המצווה** - גם אז בא השטן לגרום שיתחרט ויעקור עי"ז את המצווה למפרע.

גם בעקידת יצחק אנו מוצאים את שני הניסיונות האלה. בדרך לעקידה הרבה השטן בניסיונות לעכב את אברהם ויצחק בדרכם ולמנוע את עמידת אברהם בניסיון הגדול הזה. כשראה שהדבר לא עלה בידו פנה אל הדרך השניה וניסה להביא את אברהם לידי חרטה. בטוח היה היצר שאם ימית את שרה, יתחרט אברהם על שעמד בניסיון העקידה ויתהא על הראשונות. (לדעת בעל **"מכתב מאלהיו"** (ח"ד עמ' 245) הניסיון הגדול ביותר בחיי אברהם אבינו היה דווקא כשחזר מהעקידה ומצא שמתה עליו שרה אשתו)

אך אברהם שהתמצא בתחבולות השטן ומזימותיו, עמד גם בניסיון הזה. אע"פ שהיה באבל גדול, תחילה הלך לספוד את שרה, כלומר לספר מעשייה טובים, הבלג על צערו **ומעט בכבי**. רמז לכך נתנה התורה בכותבה **"ולבכותה"** בכ"ף זעירא. שכן ידע אברהם שאם יראוהו מרבה בכבי יאמרו שהוא מתחרט על מעשה העקידה לפי שהעקידה גרמה לו שיאבד את אשתו הצדקת. וזכה נתרץ גם את קושייתו השניה על סדר הכתובים, כי דרך התורה היא לנקוט את הדבר העיקרי תחילה - **"לספד לְשָׂרָה"**, ורק אח"כ נאמר **"ולבכותה"**.

עם מות שרה, עוברת התורה לתיאור מפורט של בחירתה והבאתה של רבקה להיות לאשת יצחק. אברהם שגר היה באותה שעה בארץ ישראל, מעוניין היה להשתקע בארץ ולהתאזרח בה. לכאורה, אין לך דרך טובה יותר להתאזרח במקום, ולהשפיע על דרכיו מאשר שידוכין עם אנשי המקום, ואברהם יכול היה להתחנך במלכי הארץ וכנבדיה. דבר זה ניתן ללמוד הן מהגר שפחת שרי, שהייתה בתו של פרעה ונמסרה להיות שפחה בביתו של אברהם, והן מדבריהם של בְּנֵי-חַת אל אברהם כאשר בא לרכוש אחוזת קבר: **"יִשְׂאֵי אֱלֵיקים אִתָּהּ בְּתוֹכֵנוּ"**. אך אברהם לא שילב לכל אלה, בנות כנען אינן באות בחשבון. **"לא-תִקַּח אִשָּׁה, לְבְנֵי, מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ."** (כ"ד, ג'), מזהיר אברהם את אליעזר עבדו.

לכאורה תוספת המילים: **"אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ"**, נראית מיותרת, וכי לא די היה לומר: לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני? מפרש **האור החיים הקדוש** שהתוספת באה להסביר לאליעזר את גודל השחתתם של בני הכנעני, שאפילו **שאברהם אבינו בקרבם הם לא הושפעו ממנו לטובה**. למרות שהצלחתי בעבר בקרב אחרים, אומר אברהם, לצערי לא הצלחתי להשפיע על הכנענים לשנות את דרכם על אף **"אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ"**, לכן **"לא-תִקַּח אִשָּׁה, לְבְנֵי, מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי"**, כי אין לי כל סיכוי לשנותה ולחנכה. על כן, מבקש אברהם מעבדו הנאמן: לך, אליעזר, לארס נהריים, והבא משם אישה לבני, אישה לעם ישראל.

ברוח החינוך שקיבל בבית אדונו, אליעזר מגיע אל ארס נהריים, אל עיר נחור, הוא מבריד את עשרת הגמלים, **"מחוץ לעיר אל פֶּאֶר הַמַּיִם, לְעֵת עָרֵב, לְעֵת צֵאת הַשְּׁאֲבֹת"** ונושא תפילה:

"וְהִיא הַנְּעָרָה, אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַסֵּי-נָא כַּדָּף וְאִשְׁתָּהּ, וְאִמְרָה שְׂתָהּ, וְגַם-לְמַלְיָד אֲשָׁקָה--אֵתָהּ הַכְּחַת, לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק " (כ"ד, כ"ד)

רש"י: **"אתה הכחת"** - ראויה היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס בביתו של אברהם". דהיינו אם היא שלמה במידת החסד ובהטבתה לזולת - היא יכולה להסתפח לבית אברהם ולהינשא ליצחק.

פעם ניגש מישהו לרב העיירה בערב פסח, ושאל אותו אם אפשר לערוך את ליל הסדר עם ארבע כוסות חלב במקום ארבע כוסות יין. הרב ענה שלא, ואז נתן לשואל סכום גדול מאוד של צדקה. שאלה אותו אישתו מדוע, הרי ארבע כוסות יין לא עולות כל כך הרבה, והוא ענה: נתתי לו כסף בשביל כל סעודת החג. מתוך השאלה הבנתי שאין לו שום מצרכים לליל הסדר, הוא הרי לא ישתה חלב בסעודה בשרית.

הרב שלמה וולבה נהג לספר את הסיפור הזה כשעסק בפרשת השבוע, פרשת חיי שרה: כשעושים חסד, אי אפשר להיות מצומצמים. לא צריך להיות רבובים של חסד, שעושים רק מה שביקשו מאיתנו. צריך לעשות מעל ומעבר, ביצירתיות, ולבדוק מה מסתתר מאחורי הבקשה הפשוטה. רבקה פוגשת בפרשה את אליעזר. הוא מבקש לשתות, אבל היא משקה גם את הגמלים שלו, בשפע ובנדיבות. הוא מבקש להתארח ללילה אחד, אבל היא מציעה אירוח ארוך יותר בבית המשפחה. התכונה הזו, החסד המיוחד הזה - הם שהופכים את רבקה להיות רבקה אמנו.

כרטיס כניסה לנגן עדן, כל אחד יכול.

להיות מאושר או להיות לא מאושר זו חלק מהבחירה החופשית שניתנה לאדם. אולם אדם שיש לו דאגות - לא יכול להיות שמח! רוב האנשים טרודים במחשבות על המחר, על הפרנסה, על הילדים, על הבריאות... משמעות הדבר שהיצר הרע לקח אותך למחוזות רחוקים ופתאום אתה מוצא את עצמך יושב ודואג.

המתנה הגדולה שקיבלנו מהקב"ה, זה שהקב"ה אומר לך: **תן לי לדאוג... תן לי לעשות לך את העבודה...**
אתה תעשה את המוטל עליך, ואני אעשה מה שמוטל עלי....
אם תסמוך עלי אני אדאג לך.

ויש לדעת שהקב"ה קבע בטבע: אם אתה דואג - הוא לא דואג! כי אם אתה דואג - אומר הקב"ה - תסתדר לבד, בדרך הטבע לפי המזל שלך לפי מה שקיבלת כשנולדת. אני יוצא מהתמונה!

אבל אם אתה לא דואג, עושה את המוטל עליך וזורק את זה על הקב"ה - אומר לך הקב"ה: ברגע שזרקת את זה עלי אני חייב לקחת את זה. וזה פסוק מפורש בתהילים, **"הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהִבְךָ וְהוּא יִכְלָלְךָ."** (נה, ג)

כולם קוראים את זה, אבל לא מבינים מה הם קוראים. אומר לך הקב"ה: **לגלג על ה' כל צרכיך**. ברגע שתקבל ותבין שאני מנהל את העולם, תראה איך הדברים מסתדרים בצורה הטובה ביותר שאפשר, שגם אם היית עובד על זה קשה מאוד, לא היית מצליח!

אנו צריכים לצאת לעבודה כי הקב"ה ציווה עלינו לעשות השתדלות, צרכים ללמוד כדי לדעת לקיים את רצון הבורא, אבל אל לנו לדאוג. כי כך הקב"ה קבע בטבע **"פַּחַד תִּתִּי וַיִּאֲתָנֵנִי וַאֲשֶׁר נִגְרַתִּי יָבֵא לִי."** איוב מעיד על עצמו שהפחדים שלו בסוף דבר התגשמו. אם אתה מטריד את עצמך ומפחד שיקרו לך דברים רעים - אומר הקב"ה בסוף יקרו לך. תפסיק לדאוג: **"רַבִּים מְכַאֲבִים, לְרָשָׁע: וְהַבּוֹטֵחַ בְּה'--חֶסֶד, יִסְבְּבֵנוּ."**

אם בא יצר הרע ומדאיג אותך, אומר לך הקב"ה: **שים עלך ראש, שים ראש על אבא.**

אם יש עלך דאגה, תדבר עם הקב"ה ותגיד לו ריבונו של עולם, יש לי דאגה. והדאגה שלי היא כך וכך וכך.

תדבר עם הקב"ה ותגיד לו: ריבונו של עולם אני מעביר את זה אליך! הוא רוצה שתעביר את זה אליו. זה לא כמו מנהל עבודה שאומר אל תפיל עלי תיקים. הקב"ה רוצה שתעביר את זה אליו. כי כאשר יש לכם דאגה זה מונע מכם את השמחה - זה מונע מכם את עבודה ה' הנכונה.

אחת הנקודות הבסיסיות והעיקריות בתורה הקדושה היא, שכדי לקבל את מה שאותה רוצה - קודם כל **תאמין שהקב"ה יכול לתת לך.** ואם תגיע לזה, תראה שהקב"ה באמת יעזור לך. (נערך משיעורו של הרב גיאל כהן שליט"א)

מספר יהודי החי באמריקה: בשנה שעברה, בשעה טובה ומוצלחת, הובלת את בני החתן לחופה, וכמו שאתם יודעים, להיות מחותן זה דבר עצום בגודלו, עצום ללא כל פרופורציה ליכולת של בן אדם. הקושיה של הגמרא "כסף מלך" היא אכן קושיה קשה כברזל, כשעלי להוציא סכומים אדירים עבור כל החתונה, דירה, רהיטים, שכירות, מלבושים. ביומיום אני עושה השתדלות לפרנסה, והחלטתי שדי בזה. איני מבקש כסף מאיש. הרי רק מי שהקב"ה ייתן בידו את הכסף בשבילי יביא לי אותו. אז בשביל מה ללכת סחור סחור ולהתדפק על פתחי נדיבים, כשביכולתי לדבר ישירות עם הקב"ה? התחזקתי במאמר ששמעתי מהרבי מסקולען זצ"ל, שאמר בשם הרה"ק מרוזין זי"ע על הפסוק בתהילים (בפרק יג) "עד אנה תסתיר את פיך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי" - מתי יש הסתר פנים? כשאדם משית לעצמו עצות.

"אבל כשמגיעים למסקנה שרק ה' יתברך יכול לעזור - אז זוכים לגילויים מופלאים של השגחה. בכלל, מה לי לדאוג על העתיד? "תמים תהיה עם השם אלוקיך!" רש"י אומר שם: "ולא תחקור אחר העתידות", ואין זה משנה אילו עתידות, מה שיהיה בעוד עשר שנים או בעוד עשר דקות. שתי סגולות קיבלתי על עצמי לקיים בימי ערב השמחה: האחת של הרה"ק ר' ברוך ממזיבוז' זי"ע, ששמחה היא סגולה לפרנסה, והשנייה שהראה לי הרבי מסקולען זצ"ל פעם בתהילים בפסוק "מהולל אקרא השם", ורש"י מפרש: "בהילולים אקראנו", והסביר לי: כשדוד המלך היה בצרה, הוא כבר הודה על הנס שהקב"ה ישלח לו, משום שהיה בטוח בישועה. "יכון שאין לי אפילו מקצת מהבטחון של דוד המלך, אבל המדרש אומר שאפילו רשע שבטוח בה' גם חסד יסובבנהו."

שרתי לעצמי ניגוני שמחה וחיזקתי את עצמי בפסוקי הודיה בלכתי בדרך, שבכבי ובקומי. בכל עת שדאגת הכסף איימה עלי החזרתי לה אפיים בניגונים המרוממים את הנפש. שרתי פה, שרתי במחשבה. פסוקי תהילים וקטעי תפילה היו לי ללחם חוק והשרו עלי אווירה טובה, מלאת אושר ושמחה כי אני נמצא בידי הקב"ה לבדו, והוא אשר יפרנסני ויתן לנו את כל צרכינו לקראת החתונה הקרבה.

כחודש לפני החתונה, היה עלי להוציא את השטררימל עבור החתן ולשלם עבורו. לא היה לי שמץ של מושג מניין אשיג את הסכום המבוקש. והנה מתקשר אלי דיד ואומר לי: "אתה הרי עושה חתונה. יש לי בשבילך שיק של עשרים וחמשה אלף דולר. על שם מי אני מוציא את השיק? הוא ממשיך לשאול: "ואתה אלף צריך עוד?" אבל אני, למה שאבקש, הן גם את הראשונים לא ביקשתי מאת בשר ודם. "הקב"ה ישלח ליי", אמרתי לו בנחת. "ולמה אתה לא מפרגן לי שאני אהיה השליח?" הוא שואל אותי. "ינו נו, אם אתה רוצה להיות השליח, תבקש מהקב"ה שאתה תהיה השליח", עניתי. זמן קצר לאחר מכן הוא התקשר אלי וביקש ממני שאבוא לקחת את הכסף, והגיש לי מעטפה ובה שיק של שלושים אלף דולר וחמשת אלפים דולר נוספים במזומן. והבוטח בה' חסד יסובבנהו!"

סגולה מיוחדת לר"ח כסלו.

השבוע נציין את **ראש חודש כסלו**. כל ראש חודש, הוא זמן סגולי ומיוחד - שבו ניתן לקבל שפע רוחני שלא יסולא בפז, אך **חודש כסלו** - חודש הניסים - יוצא דופן הוא, וזאת משום שבחודש זה התרחשו בעם ישראל מספר אירועים מכוננים: תום ימי המבול ויציאת נח מהתיבה, סיום מלאכת המשכן, וכמובן, ניצחון הרוח על החומר, ניצחון הטהור על הטמא - ניצחון היהודים שהאמינו בתפיסת עולם רוחנית מחשבת התורה במלחמתם מול היוונים שהחזיקו בתפיסה הפילוסופית-כפרנית - אותו אנו מציינים בימי החנוכה.

בחודש זה **בפרט השנה בימי הקורונה** (כפי שנכתב בעלון הקודם), חשוב מאוד להתחזק בנתינת הלל והודאה לקב"ה, וטוב לקרוא את **מזמור לתודה** (תהילים ק') כמה פעמים ביום. מצוות נר חנוכה חביבה מאוד, ובמשך שמונת ימי החנוכה ודאי צריך להזכיר את הנס ולתת שבח והודיה לקב"ה, אבל טוב מאוד להתחיל בכך כבר מר"ח.

שמו של חודש כסלו, נגזר מהשורש כסל - שמרמו ביטחון! - וישימו בדאוקים כסלם, 'השם יהיה בכסלך'. לכן, חודש זה, עניינו הוא רק **הודאה ושמחה, אמונה וביטחון במי שאמר והיה העולם** - שרק לו הכוח לחולל ניסים.

והבטיח ר' **חיים פלאגי**, מגדולי המקובלים בדורות הקודמים, **שמי שיזכה** לשמור פיו ולשונו וימנע מלהליך (להתלונן) **אף לא קיטור אחד** על הנהגתו של הקב"ה בכל הקורות אותו **החל מר"ח כסלו ועד לשמיני של חנוכה** - **יזכה לראות נס, כבר באותה שנה!**

"וינען לבן ובתואל ויאמרו, מה יצא הדבר; " (כ"ד, נ')

בפרשת חיי שרה התורה מאריכה ומספרת בפרטי פרטים כיצד מצא אליעזר עבד אברהם את רבקה כאישה ליצחק, ולאחר מכן חוזרת ומספרת את אותם פרטים כשהפעם אליעזר אומר אותם לבתואל ולבן. ולכאורה מדוע אחר שכבר פרטה את הדברים חוזרת התורה ומפרטת אותם כנאמרים מפי אליעזר?

ועל כך אומר רש"י: "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

ופירוש הדברים הוא כך: את כל כוחו, ריכוז אברהם אבינו במאמץ לגרום לכל באי עולם להאמין ולאהוב את ה' יתברך, וכך גם לימד את אליעזר עבדו, וכשאליעזר מדבר עם בתואל ולבן שהיו שקועים בעבודה זרה, הוא מספר להם בלשונו **"וַאֲבָא הַיּוֹם, אֶל-הָעַיִן; וְאָמַר, ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם, אִם-יִשְׁפָּדוּ-נָא מִצְלִיחַ דְּרַפְי... וְאֶקְדַּ וְאֶשְׁתַּחֲוֶה, לָהּ; וְאֲבָרְךָ, אֶת-ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם, וְאֶשְׁרֵה הַנְּחִי בְּדָרְךָ אֶמֶת..."**

לשון זו, של אמונה ברורה וברור יתברך, מביא את בתואל ולבן ממעמקי העבודה הזרה לה הם סוגדים לומר: **"וינען לבן ובתואל ויאמרו, מה יצא הדבר... ויהי אשה לבן-אדניך, פאשר דבר ה'."**

ואת דרך האבות ממשך יוסף שמוצא מהבור במצרים ועומד לפני פרעה שהיה בשיא הכפירה, ובאמונה שלמה אומר לו: **"בַּלְעָדָי: אֱלֹהִים, יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲה... וְיֹאמֶר יוֹסֵף אֶל-פְּרַעֲה... אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה, הַגִּיד לְפְרַעֲה... וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל-פְּרַעֲה, פְּעַמִּים--כִּי-נָכוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים, וּמִמָּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹ. "ומביא את פרעה לומר: "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה, אֶל-עַבְדָּיו: הַנְּמִצָּא כָּה-אִישׁ, אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ..."**

על כך: **יפות שיחות כאלה לפני ה' יתברך שמביאות את שומעיהם לדבר דברי אמונה.**

יש ימים "חיים" ויש ימים "מתים". יום מת הוא יום אשר עבר ואינו. אדם קם, אכל, שתה, הספיק מה שהספיק, נהנה כמה שנהנה, העביר עוד יום, ו - זהו. היום הזה מת. כמו יומן שנה שתולשים ממנו דף וזורקים, תולשים עוד דף וזורקים, עד שהוא מתרוקן. כך אדם שורף יום ועוד יום, ומה יוצא לו בסוף? במה החיים שלו מסתכמים? בכך וכך טונות של אוכל שטחן, כך וכך שעות שינה, כך וכך כסף שהרוויח, וכך וכך כסף שהוציא או הפסיד (ההפרש ביניהם זה כבר לא עניינו, זה עניינם של הירושים). על הנאות כאלו ואחרות שחלפו ואינן, אמר ישעיהו הנביא (מט): **"וַיִּנְגְּוּ אֶמְרֹתַי לְרִיק וְנִעְתָּי לְתֵהוּ וְהָקֵל כְּחֵי קִלְתֵּי"**

אבל יש יומני חיים שונים מאלה! יומנים בהם הדפים אינם נתלשים ונזרקים, אלא מתמלאים ונשמרים, דף ועוד דף, יום ועוד יום, עד אשר הופכים למסכת חיים נצחית. הנה - כך נאמר על אברהם אבינו, אבי האומה הישראלית: **"וַאֲבָרְהָם זָקֵן, בָּא בְּמִימֵי" (כ"ד, א).**

בגיל צעיר הכיר אברהם את בוראו, וכל חייו היו מלאי עשייה, ומעידה עליו התורה 'ואברהם זקן בא בימים', ופירשו חכמים שזה מרמז על השלימות שזכה לר' א"א, **בא עם כל הימים שלו, דהיינו שניצל כל רגע בחייו לעבודת ה' יתברך** - שימיו היו מלאים בתוכן ובמשמעות ובכל יום ויום צעד והתקדם. וכותב **הרב חיים בן בצלאל**, (אחיו הגדול של המהר"ל מפראג) בספרו **ספר החיים** (י, א): **"אדם דואג על איבוד דמיו (כספו) ואינו דואג על איבוד ימיו, דמיו אינם עוזרים, ואילו ימיו אינם חוזרים."** - רגע שעובר אינו חוזר. "אין אבדה כאבדת הזמן".

מסכם שלמה המלך, את דברי חכמתו ועצותיו המעשיות לחיים בספר קהלת ואומר: **"סוף דבר, הכל נשפם: אֶת-הָאֱלֹהִים יִרָא וְאֶת-מִצְוֹתָיו שְׁמֹר, כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם."**

זה כל האדם. נקודה. אין זה משנה מה אלו הצלחות הצלחת, כמה כסף הרווחת, מה אכלת ועל מה ישנת, באיזו עבודה עבדת. הכל תפל, הכל שולי. את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור - זה כל האדם.

וכתב הבעל שם טוב, בספרו 'צוואת הריב"ש', הנחיה חשובה:

"לא יניח שום יום מעשיית מצוה!"

ובשורה התחתונה אם זכית בחיים שלך לעשות את רצון ה', 'עלית על הרכבת הנכונה', החיים שלך מיצו את מטרם.

ואם לא...עדיין לא מאוחר לשנות...

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.